

Χ. Χατζηχρήστου - Αικ. Γκαρή - Κ. Μυλωνάς - Γ. Γεωργουλέας
Ν. Λυκισάκου - Τ. Μπαφίτη - Α. Βαΐτση - Α. Μπακοπούλου

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ
ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

. Σχεδιασμός και εφαρμογή ενός προγράμματος ψυχολογικής – συμβουλευτικής παρέμβασης

. Εισαγωγή

Στην παρούσα μελέτη παρουσιάζεται με συντομία το πρόγραμμα συμβουλευτικής-ψυχολογικής παρέμβασης που εφαρμόστηκε σε δημόσια ελληνικά σχολεία, κατά το σχολικό έτος 1998-1999, με θέμα την προσαρμογή στο σχολείο των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών*. Το πρόγραμμα αυτό θελιώνεται θεωρητικά στη διεθνή βιβλιογραφία που αφορά στη σχολική ψυχο-

* Το «Πρόγραμμα Ψυχολογικής-Συμβουλευτικής Παρέμβασης-Υποστήριξης» εντάσσεται στα πλαίσια του ευρύτερου προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ 1.1.Ζ (γ) με τίτλο: «Εκπαίδευση Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών» (1997-1999), Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής Πανεπιστημίου Αθηνών και Επιστημονικό Υπεύθυνο τον Καθηγητή Γ. Λάρκου. Την επιστημονική επιτροπή του τομέα «Σχολικός Περιγύρος» του προγράμματος αποτελούν μέλη ΔΕΠ του Τομέα Ψυχολογίας, του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, οι Καθηγητές Δ. Γεώργας, Ι. Παρασκευόπουλος, Η. Μπεζεβέγκης και Ν. Γιαννίτσας, η Αναπλ. αθηγήτρια Χ. Χατζηχρήστου, η Λέκτορας Αικ. Γκαρή και ο Διδάκτορας Ψυχολογίας Κ. Μυλωνάς. Την επιστημονική ομάδα σχεδιασμού και παρέμβασης του «Προγράμματος ψυκοκοινωνικής υποστήριξης-συμβουλευτικής παρέμβασης» αποτελούν η Αναπλ. Καθηγήτρια Χ. Χατζηχρήστου, η Λέκτορας Αικ. Γκαρή, ο Λέκτορας Κ. Μυλωνάς και οι Σχολικοί Ψυχολόγοι Γ. Γεωργουλέας, Ν. Λυκισάκου, Τ. Μπαφίτη, Α. Βαΐτση και Α. Μπακοπούλου.

λογία και τη διαπολιτιστική έρευνα. Τα στάδια σχεδιασμού και εφαρμογής περιλαμβάνουν συγκεκριμένους γενικούς σκοπούς και επιμέρους στόχους που καθορίστηκαν πριν από την εφαρμογή του. Η μέθοδος - διαδικασία χαρακτηρίζεται από μία συγκεκριμένη δομή με δύο επίπεδα παρέμβασης. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει επίσης τη διαδικασία αξιολόγησής του με δύο άξονες.

1.1 Διαπολιτιστική έρευνα και προσαρμογή ομάδων μεταναστών

Η έννοια του πολιτισμού ορίζεται, σύμφωνα με τον Triandis (1993) ως «το σύνολο των αξιών των κανόνων συμπεριφοράς, των τρόπων έκφρασης, των θρησκευτικών πεποιθήσεων και των επαγγελματικών επιλογών ενός συνόλου ατόμων, τα οποία μοιράζονται ένα κοινό περιβάλλον και μια κοινή γλώσσα». Ο πολιτισμός, σύμφωνα με τους περισσότερους ορισμούς, περιλαμβάνει τα ποικίλα επιτεύγματα του ανθρώπου τα οποία μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά. Ασκεί επιρροή σε άτομα και ομάδες με το να ενθαρρύνει ή να αποθαρρύνει συγκεκριμένες συμπεριφορές, γνωστικές ή συναισθηματικές λειτουργίες, αλλά συγχρόνως και με το να επιτρέπει στα άτομα να κατανοούν ή να προβλέπουν τη συμπεριφορά των άλλων ατόμων που ανήκουν στον ίδιο πολιτισμό. Ο πολιτισμός επομένως θεωρείται παράγωγο της ανθρώπινης συμπεριφοράς του παρελθόντος, αλλά ταυτόχρονα καθοριστικός παράγοντας μορφοποίησης της ανθρώπινης συμπεριφοράς για το μέλλον (Berry, Poortinga, Segall, & Dasen, 1992· Bril & Lehalle 1988).

Συνηθίζουμε να συνδέουμε την έννοια του πολιτισμού με τα σύνορα των χωρών, παρόλο που στις περισσότερες χώρες, στα γεωγραφικά σύνορα πολλών κρατών, συνυπάρχουν πολλοί υπο-πολιτισμοί και αποτελούνται από άτομα διαφορετικής εθνικής και πολιτιστικής προέλευσης (Oyserman, 1993). Μετά το 1960, όλο και περισσότερες σύγχρονες κοινωνίες φαίνεται να μετατρέπονται βαθμιαία σε πολυ-πολιτισμικές και πολυ-εθνοτικές, καθώς συντελούνται σημαντικές αλλαγές στον πλανήτη σε επίπεδο πληθυσμιακό και πολιτισμικό (Perlmutter, 1991· Robertson, 1990). Ειδικότερα, παρατηρείται μια εκτεταμένη μετακίνηση πληθυσμών εξ αιτίας της μετανάστευσης, της παλιννόστησης, καθώς και της μετακίνησης πολιτικών και οικονομικών προσφύγων, η οποία οδηγεί τα μετακινούμενα άτομα στην υποχρεωτική προσέγγιση διαφορετικών πολιτισμικών εμπειριών, κάνει την επικοινωνία με τις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες επιτακτική ανάγκη και θέτει το αίτημα της προσαρμογής τους στις χώρες υποδοχής (Berry, 1984· 1990· 1994· 1997).

Έρευνες σχετικά με την ψυχολογική προσαρμογή μεταναστών έδειξαν ότι η

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

II. Αξιολόγηση του προγράμματος ψυχολογικής συμβουλευτικής παρέμβασης

1. Σκοπός και στόχοι της διαδικασίας αξιολόγησης

Το πρόγραμμα ψυχολογικής παρέμβασης που αναπτύχθηκε διεξοδικά στο πρώτο μέρος του άρθρου αυτού εφαρμόστηκε σε δημόσια σχολεία της Αθήνας για ένα διάστημα οκτώ μηνών, σε ένα πρώτο, προκαταρκτικό στάδιο εφαρμογής του. Κατά την πιλοτική αυτή φάση, η αξιολόγηση του προγράμματος αποτελείτο από δύο άξονες: α) την αξιολόγηση των δυσκολιών προσαρμογής των ατόμων στα οποία απευθύνεται, καθώς και των αναγκών των συγκεκριμένων σχολείων, στα πλαίσια της κάθε κοινότητας. Η διερεύνηση των προβλημάτων, των αντιλήψεων, των εμπειριών και των αναγκών όλων εκείνων στους οποίους απευθύνεται η παρεμβατική διαδικασία, θεωρήθηκε ιδιαίτερα σημαντική για την αποτελεσματικότητα του προγράμματος παρέμβασης, β) την αξιολόγηση της διαδικασίας (Culler & Keir, 1992) της παρεμβατικής προσπάθειας, με τη συμμετοχή στην αξιολογική διαδικασία όλων όσων εμπλέκονται στο πρόγραμμα. Η αξιολόγηση της διαδικασίας αποσκοπούσε στη διερεύνηση των όσων ήδη εφαρμόζονταν κάθε φορά στο επίπεδο της πρωτογενούς πρόληψης, μέσα στα επιλεγμένα σχολικά τμήματα, στην επιλογή και σύγκριση των διαφόρων μεθόδων και δραστηριοτήτων, στη διασαφήνιση των στόχων και αναπροσαρμογή των δραστηριοτήτων, στην αξιολόγηση κάποιων διαστάσεων των διαφόρων κύκλων συναντήσεων που ήδη είχαν πραγματοποιηθεί, καθώς και στη συζήτηση για τη σταδιακή επίτευξη στόχων του προγράμματος.

2. Μέθοδος

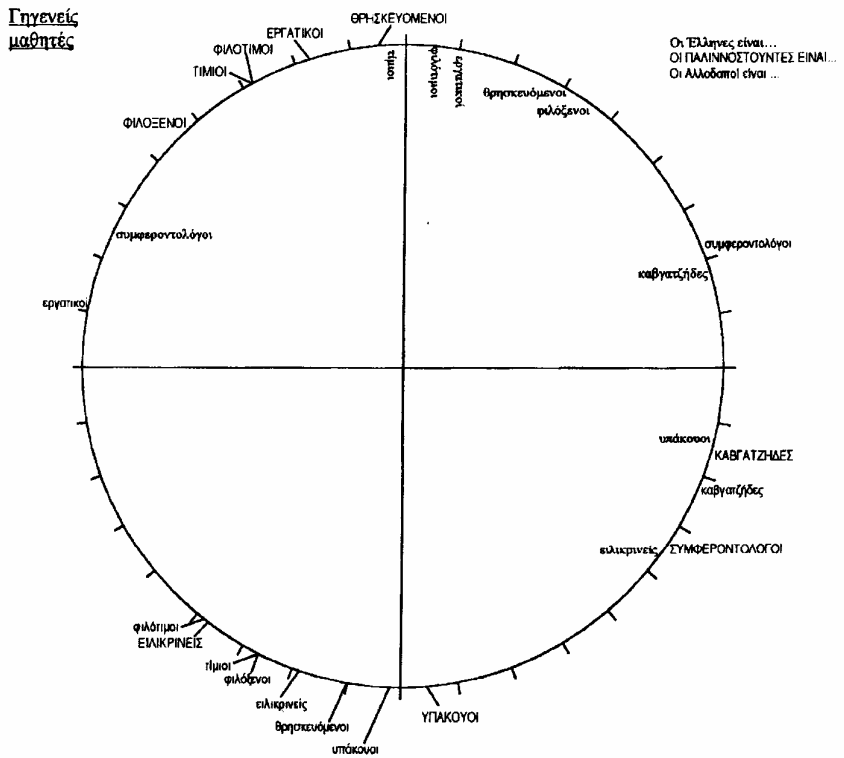
2.1 Ψυχοτεχνικό υλικό

Για την αξιολόγηση των στερεοτυπικών αντιλήψεων, αναγκών και δυσκολιών προσαρμογής χορηγήθηκαν ερωτηματολόγια στους μαθητές των συγκεκριμένων τάξεων των σχολείων, όπου εφαρμόστηκε το πρόγραμμα, στους εκπαιδευτικούς και σε γονείς παλινοστούντων-αλλοδαπών μαθητών. Οι ερωτήσεις των ερωτηματολογίων, προσαρμοσμένες στα χαρακτηριστικά κάθε δείγ-

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

σε 9 στερεοτυπικές αντιλήψεις για το σύνολο των μαθητών του δείγματος, καθώς δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των διαφορεικών ομάδων (γηγενείς και παλιννοστούντες-αλλοδαποί μαθητές). Ας σημειωθεί ότι το σχήμα συνοψίζει τις στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με τρεις υπό αξιολόγηση ομάδες – Έλληνες, Παλιννοστούντες, Αλλοδαπούς– χωρίς να ενδιαφέρει αυτή καθαυτή η σύγκριση των στερεοτυπικών αντιλήψεων για τις υπό αξιολόγηση ομάδες.

Η απουσία στατιστικά σημαντικών διαφοροποιήσεων μεταξύ των δύο διαφορεικών ομάδων οδήγησε στην περαιτέρω διερεύνηση της βαθύτερης δομής των στερεοτυπικών αντιλήψεων. Κατά συνέπεια, αναλύθηκαν οι πίνακες ομοιότητας (*similarity matrices*) μέσω παραγοντικής ανάλυσης αντιστοιχιών για τις

Σχήμα 2. Κυκλικό μοντέλο συσχετισμού των στερεοτυπικών αντιλήψεων των γηγενών μαθητών για τους γηγενείς, τους παλιννοστούντες και τους αλλοδαπούς.